

5
C33

1938.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 33

ASIA:

Rio de Janeirossa olevan lähetystön rap. n:o 1

Ministeri Wälkangas

10/3 1938

Jäljennös lentopostitse.

Rio de Janeiro SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 184.

Rio de Janeiro SSA 10 P:NÄ maalis KUUTA 19 38.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAIN		
1 / 325 Pal. S 36		
4/4-38	9	
5	1038	

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti n:o 1.

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ministeriölle

lähettää raporttinsa n:o 1:

Ulkoministerin vaihdos.

L ä h e t t i l ä s:

Wainungas

RIO DE JANEIRO

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 1

Rio de Janeiro:ssa 10 p:nä maaliskuuta 1938.

1/325 Pal. S. 38.

Asia: Ulkoministerin vaihdos.

4/4-38

9

5

1033

Jo pitemmän aikaa on ollut tunnettua, että ulkoministeri Pimentel Brandão on toivonut vapautusta ulkoministerin tehtävistä ja nimitystä diplomaattipalvelukseen ulkomailla. Sikäli kuin olen kuullut kerrottiin tätä jo viime syksynä lomalla ollessani, ja lienee ulkoministeri itse toivonut, ettei häntä viime marraskuun 10 päivän vallankaappauksen jälkeen olisi toimeen vakinaisesti nimitetty. Kuten muistettaneen oli hän siihen saakka ollut vain v.t:nä, hänen vakinaisen virkansa ollessa ulkoministeriön pääsihteerin. Presidentin painostuksesta hän oli kuitenkin vakinaiseen nimitykseen suostunut.

Kuten tämänpäiväisellä sähkösanomalla n:o 10 ilmoitin on tohtori Pimentel Brandão nyttemmin vapautettu ulkoministerin tehtävistä ja nimitetty suurlähettilääksi Washingtoniin. Hänen sijansa on ulkoministeriksi nimitetty entinen rahaministeri ja viimeksi Washingtonissa suurlähettiläänä toiminut OSWALDO ARANHA.

Nimityksistä annettiin eilen illalla presidentin asetus, mutta jo viime viikon lopulla tiedettiin ulkoministeriön itsensä taholta, että asia oli lopullisesti päätetty.

JAKELUOHJE:

Tavallinen

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Käydessäni viime maanantaina 7.3. ulkoministeriön protokollaosastolla vahvistettiin minulle tieto muodollisestikin ja olin siitä tilaisuudessa keskustelemaan eräiden sikäläisten tuttavieni kanssa.

Kaiken kuulemani perustella, huomioonottaen myös sen mitä olen diplomaattipiireissä saanut tietää, voitaneen pitää jokseenkin varmana, ettei ulkoministerin vaihdos ole johtunut mistään varsinaisista poliittisista syistä, vaan lähinnä juuri tohtori Pimentel Brandão'n omasta jo aikaa sitten esittämästään pyynnöstä tulla vapautetuksi ulkoministerin tehtävistä.

Hän on, kuten lienee tunnettua, ammattidiplomaatti, jolla on takanaan pitkä ja ansiokas karriööri ulkoministeriössä ja ulkomaisessa edustuksessa, minkä kuluessa hän oli jo kohonnut suurlähettilään arvoon saakka. Hän on ollut uuden regimen ja presidentti Vargas'in uskollinen kannattaja, joka on nauttinut valtion päämiehen täyttä luottamusta, olkoonkin että hän ehkä aina ei ole esim. ulkoasiainhallinnon nimitysasioissa edustanut samaa kantaa kuin presidentti. Tiedetäänhän, että hän ainakin erääseen lähettiläs-nimitykseen nähden asettui toiselle kannalle kuin valtion päämies, mutta sai tämän tahtoon taipua.

Tällaisista muodollisista erimielisyyksistä huolimatta on nyt eronnut ulkoministeri nauttinut presidentin ja hallituksen taholta erinomaisen suurta arvontoa, mikä kohosi korkeimmilleen erikoisesti viime syksynä sattuneen n.s. "risteilijäjutun" (ks. v. a. asiainhoitaja Lepen raportteja n. 5 ja 6 viime vuoden elokuun 18 ja 26 päiviltä) yhteydessä, jonka Pimentel Brandão yleisen käsityksen mukaan hoiti erinomaisen taitavasti.

Viimeksi on nyt eronnut ulkoministeri aivan viime päivinä ajanut onnelliseen lopputulokseen Bolivian kanssa käydyt tärkeät neu-

vottelut, jotka päättyivät muutamien suurimerkityksellisten sopimusten allekirjoittamiseen molempien maiden välillä (m.m. Bolivian öljylähteiden yhteisestä exploratoimisesta ja yhdysradan rakentamisesta); niistä tulen erikseen raporttoimaan.

Sattui niin onnellisesti, että juuri eilen kello 4 j. p.p., vain jonkun aikaa ennen nimitysdekreetin allekirjoittamista, olin eroavan ulkoministerin luona audienssilla jättäkseni hänelle Valkoisen Ruusun suurristin, minkä hän ymmärrettävästi oli tahtonut tapahtuvaksi vasta sen jälkeen kun kunniamerkki oli annettu presidentti Vargas'ille. Sain tällöin tilaisuuden kohdistaa hänelle kiitoksen sanoja siitä harrastuksesta, jota hän aina oli Suomea kohtaan osoittanut, minkä lisäksi yksityiskeskustelussa kiitin häntä siitä henkilökohtaisesta ystävällisyydestä, mitä hän aina minulle on osoittanut. Tällöin hän itse mainitsi nimityksestään Washingtoniin ja sanoi läh-tevänsä sinne mahdollisimman pian. Kohteliaasti hän myöskin lausui olevansa varma siitä, että uusi ulkoministeri tulisi samalla lämpimällä myötätunnolla suhtautumaan Suomeen.

On ollut hyvin tunnettua, että eronnut ulkoministeri on ollut sisäpoliittisesti katsoen "ei-politikko", joten on mahdollista, ^{että} tämäkin seikka on vaikuttanut hänen päätökseensä pyytää nimitystä ulkoedustukseen.

Sen sijaan hänen seuraajansa Oswaldo Aranha on vanhastaan tullut tunnetuksi täysverisenä politikkona, joka jo aikaisemminkin on ollut läheisessä yhteistyössä presidentti Vargas'in kanssa. Kerrotaan myöskin, että hän olisi ollut sängen halakas pääsemään ulkoministerin paikalle, ja huomioonottaen nykytilanteen voidaan myöskin ymmärtää, että presidentti on valinnut p.o. paikalle politikon, jolla on niin huomattava julkinen kariääri takanaan kuin

Oswaldo Aranha'lla.

Uusi ulkoministeri on suhteellisen nuori mies, syntynyt 1894 ja etelä-valtiolainen, kotoisin Rio Grande do Sul'ista, kuten presidentti Vargas'kin. Hän on oikeus- ja yhteiskuntatieteiden tohtori Rio de Janeiron yliopistosta ja toimi aikoinaan lakitieteen professorina Porto Alegren yliopistossa. Kotivaltionsa edustajana hän tuli federaaliseen Edustajakamariin 1927, oli sisäasiain sihteerinä Rio Grande do Sul'in hallituksessa 1928, toimi sanotun valtion v.t. kuvernöörinä kahteen otteeseenkin 1930, nimitettiin saman vuoden joulukuun 2 päivänä federaalihallituksen oikeus- ja sisäministeriksi sekä vihdoin federaaliseksi rahaministeriksi 14.12.1931. Rahaministerinä ollessaan hän tuli tunnetuksi "Oswaldo Aranha"n nimellä käyvän velkajärjestelyn johdosta ulkomaiden kanssa. Käytyään keuhkolla 1934 Washingtonissa erikoistehtävissä suurlähettilään arvolla hänet nimitettiin ambassadööriksi sinne 17.9.1934.

Viime vuoden taitteessa Oswaldo Aranha saapui lomalle kotimaahan ja on sen jälkeen jatkuvasti ollut täällä. Virkaansa ulkoministerinä hän tulee ryhtymään ensi tiistaina kuluvan kuun 15 päivänä.

Kun eronnut ulkoministeri oli ennen kaikkea diplomaatti ja omisti päähuomionsa maansa diplomatian hoitamiseen, on uusi ulkoministeri taasen, paitsi sisäpolitiikko, tunnettu talous- ja finanssimies, sopii olettaa, että kauppapoliittisten kysymysten hoito tulee häntä personallisesti kiinnostamaan enemmän kuin mitä asiaa laita oli hänen edeltäjänsä nähden.

Lisättäköön vielä, että Oswaldo Aranha'n nimitys ulkoministeriksi on varsinkin Yhdysvalloissa herättänyt suurta tyydytystä,

päättäen tämänpäiväisistä lehtisähkeistä, joissa selostetaan sikkäläisiä lehtilausuntoja. Erikoisesti painostetaan sitä, että hän on harras pan-amerikanisti, jonka johdossa Brasilian ulkopoliitikka tulee pysymään uskollisena pan-amerikkalaisille aatteille. Tämä ansaitse panna merkille erikoisesti siitä syystä, että Buenos Airesin "La Prensa" lehti julkaisi joku aika takaperin pääkirjoituksen, jossa erittäin kirpeästi arvosteltiin Brasilian nykyistä regimää, missä lehti näki suuren vaaran pan-amerikkalaisuudelle.

Saanan lopuksi vielä mainita, että tunnen uuden ulko-ministerin jo vuodesta 1934 ja että tapasin häntä myöskin Buenos Aires'issa joulukuussa 1936 inter-amerikkalaisen rauhan vakiinnuttamiskonferenssin aikana, jossa hän oli yhtenä Brasilian edustajista.

L ä h e t t i l ä s :

Wahlberg

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 33

ASIA:

Rio de Janeirosta olevan lähetystä rep. n:o 2.

Ministeri Wälkangas

12/4 1938.

Jäljennös lentopostitse.

RIO DE JANEIRO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 430.

Rio de Janeiro SSA 12 P:NÄ huhti KUUTA 19 38.

VIITTAUS: _____ N

P:NÄ _____ KUUTA 19 P:TTY _____ n:o _____

VIITTAUS: _____ D. U. M. _____ 19 _____

2 325 Pal. 2 38.	
7/1-38	?
5	C33

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti n:o 2.

Oheisena lähetystö kunnioittaen lähettää Ministeriölle raporttinsa n:o 2:

Pohjoismainen ulkoministerikonferenssi Oslossa.

L ä h e t t i l ä s:

R. Ahlberg

RIO DE JANEIRO SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 2

Rio de Janeiro:ssa 12 p:nä huhti kuuta 19 38.

Asia: Pohjoismainen ulkoministeri-
konferenssi Oslolla.

2/325 Pal. 3. 38.

7/1 38

5 (P) 33

Kaikissa suurimmissa lehdissä täällä on ollut lyhyitä sähkötiedoituksia otsikossa mainitusta konferenssista. Ne vaikuttavat yleensä oikeilta, vaikkakaan en ole voinut niitä tarkistaa kun Helsingistä ei tietenkään ole vielä ehtinyt saapua tietoja konferenssista. Myöskään Norjan v.a. asiainhoitajalla, jonka kanssa asiasta toissailtana keskustelin, ei ollut enempiä tietoja kuin mitä tšekäläiset lehdet ovat kertoneet.

Laajimmat sähköutiset konferenssista on julkaissut säöpaulolainen "Deutsche Zeitung", johtava saksalainen lehti Brasiliassa ja vahvasti nazivärinen. Ensimmäinen niistä oli kuitenkin stilisoitu siten, että tietämättömälle lukijalle jäi se käsitys kuin olisi Oslon konferenssi ollut ensimmäinen laatuaan, Norjan alotteesta aikaansaatu.

Nyttemmin on lehti julkaissut tämän kuun 8 päivän numerossaan kokonaisen toimitusartikkelin Oslon konferenssista. Ohimennen mainittakoon, ettei tämä ole ensimmäinen kerta jolloin p.o. lehti kir-

JAKELUOHJE:

Tavallinen

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

joittaa toimituksen puolesta Pohjoismaiden yhteistoiminnasta, sillä jo viime vuoden heinäkuun lopussa se julkaisi laajahkon, pääasioissa oikean joskin saksalaisten silmälasien läpi nähdyn katsauksen asiaan.

Nyt p.o. kirjoitus, nimeltään "Nordische Länder", huomauttaa aluksi siitä, että Euroopassa tällä haavaa "punotaan mitä erilaisimpia diplomaattisia lankoja". Näihin kuuluu myöskin pohjoismaiden ulkoministerien Oslossa pitämä neuvottelukokous, jonka tarkoituksena on ollut "antaa yhteenliittymisen kautta lujempi perusta puolueettomuudelle."

Kun neljä Pohjoismaata selittää, että ne haluavat pysyä täysin puolueettomina ja olla liittymättä mihinkään jonkinluontoiseen "ideologiseen blokkiin", näkee lehti tässä piilevän Genèveen osoitetun varoituksen. Sen mielestä näet ei missään ole niin paljon työskennelty sellaisen blokin puolesta kuin Genèvessä ranskalais-venäläisen painostuksen alaisena, ja siksi lehti tulkitsee Oslon päätöksen merkitsevän siitä, etteivät ne halua olla tällaisessa mukana ja että ne ovat valmiit tulemaan toimeen ilmanikin Kansainliittoa, jos tätä käytetään "ideologisiin tarkoituksiin".

Mutta toisessakin suhteessa lehti näkee Oslon konferenssin tarjoavan aihetta johtopäätöksiin. Sen käsityksen mukaan on viime aikoina yhä enemmän haahmoittunut suunnitelma puolueettoman valtioryhmän muodostamiseksi Itämerestä Mustaanmereen Puolan johdolla ja Baltian maat sekä Rumania mukaanluettuina. Nämä puolalaiset suunnitelmat eivät olisi jättäneet Suomeakaan aivan ulkopuolelle, vaan olisi Varsova toivonut saavansa senkin mukaan. Suomi on kuitenkin ilmeisesti päättänyt olla sitä tekemättä. Liittymällä skandinaviisiin maihin sehän voi pysyä vielä puolueettomattomampana kuin jos se jossain muodossa antautuisi Puolan politiikkaan.

Puolan ja Rumanian asemahan on paljoe vaikeampi, ja nämä molemmat maat ovat aina paljoe helpommin kuin Pohjoismaat vaarassa, parhaalla tahdollaankin puolueettomuuten, tulla vedetyksi johonkin toisen kombinaatioon. Yksinpä Alankomaat ja Belgia ovat maantieteellisen asemansa vuoksi uhatuimpia ja on niiden vaikeampi säilyttää puolueettomuutensa kuin Pohjoismaat, joiden etu on juuri siinä, että ne sijaitsevat syrjässä mahdollisten poliittisten konfliktien suurilta linjoilta.

Lehti lopettaa kirjoituksensa viittaamalla siihen, että viime vuosina on mielialaa Pohjoismaissa irritoineet venäläisten lentokoneiden salaperäiset lennot yli asianomaisten maiden pohjoisosien, (mitä, ohimennen sanoen, Norjan v.a. asiainhoitaja väitti heille pidettävän ainakin Norjaan nähden todistettuna tosiasiassa). Jos nuo neljä maata liittyvät turvallisuusliittoon yksinomaisella tarkoituksella säilyttää puolueettomuutensa, silloin voivat ne entistään suuremmalla painokkuudella suojella itseään senkaltaisia suvereenisuuden loukkauksia vastaan siltä ainoalta taholta, jolta niitä voi vaara uhata, nimittäin Neuvostovenäjän.

Näin pitkältä "Deutsche Zeitung", ja täytyy tyydytyksellä todeta, että se suurin piirtein on oikein käsittänyt pohjoismaisen yhteistyön päämäärät ja osoittaa myöskin ymmärrystä niitä kohtaan, olkonkin, että se tapahtuu ehkä yksipuolisen saksalaisesti.

Se, mitä edellä olen selostanut, antaa minulle aiheen vielä muutamaa yleisempäänkin huomautukseen siitä, kuinka täällä ja muualla in Etelä-Amerikassa suhtaudutaan Pohjoismaiden yhteisymmärrykseen ja siihen perustuvaan yhteistoimintaan puolueettomuuspolitiikan toteuttamiseksi. Voin tällöin omakohtaisten huomioiden perustalla todeta, että kasvavassa määrin näyttää tässä maanosassa olevan mielenkiintoa, ymmärtämystä ja myötätuntoa näitä Pohjoismaiden, ja miksei laajemmassa mielessä,

koko n.s.Oslo-ryhmän, pyrkimyksiä ja tarkoitusperiä kohtaan. Että näin on laita on itse asiassa sangen käsitettävää koskapa niin sanoakseni yhteinen kaikut pohja on mielestäni olemassa.

Yhä voimakkaampana esiintyy Etelä-Amerikassa, tai oikeammin sanoen koko Latinalais-Amerikassa, pyrkimys yhteisymmärrykseen, yhteistoimintaan ja yhteisesiintymiseen kaikesta pohjimmalla ehkä pillevästä rivaliteettikompleksista huolimatta. Rehellinen ja vilpitön pyrkimys siihen on ainakin pohjimmaltaan olemassa, vaikkakaan ei kiinnitä huomiota näiden maiden mentaliteetille niin tyyppilliseen ja tavalliseen sanahelinään, korulauseisiin ja paatokseen. Tästä voisinkin luotella vuosien varrelta runsaastikin esimerkkejä, mutta tyydyn viittamaan vain viimeiseen panamerikkalaiseen konferenssiin Buenos Airesissa joulukuussa 1936, joka yhdellä tai toisella taholla ehkä ei vastannut kaikkia toiveita, mutta kokonaisuudessaan kuitenkin merkitsi huomattavaa askelta eteenpäin yllä tarkoitettulla tiellä. Rauhan tahto ja pyrkimys rauhallisin välitysmenetelmin selvittää esiintyviä riitakysymyksiä elävät yhä voimistuvassa määrin näiden kansojen keskuudessa. Tendenssit eristäytymiseen muun maailman asioista voimistuvat voimistumistaan panamerikkalaisuuden pohjalla, ja Euroopassa nähdään yhä kasvavassa määrin ainaisten maailmankonfliktien ahjo, josta millä hetkellä tahansa uusi maailmanpalo voi leimahtaa. Tästä syystä Eurooppaa kokonaisuutena arvostellaan ja tuomitaankin ankarasti, siinä nähdään maailmanrauhan pahin ja ainoakin häiritsijä, jonka vastakohtana kernaasti esitetään oma maanosa rauhan työssijana mikäli sen eri maiden keskeiset suhteet ovat kyseessä. Omat kotoiset, kunkin maan sisäiset ilmiöt jätetään tällöin tietenkin vertailussa huomioonottamatta.

Epäkiinnostuminen yhä enemmän ja enemmän Euroopan asioista, panamerikkalaisuuden yhä määrätietoisempi voimistuminen, suun-

nitelmat, sellaiset kuin varsinkin Kolumbian ajama latinalais-amerikkalaisesta kansainliitosta j.n.e., kaikki merkitsevät sitä, että jos ja kun uusi maailmansota syttyy, tämä maanosaa tulee pysymään mikäli suinkin mahdollista sen ulkopuolella, ja tässä tarkoituksessa sen eri valtiot pyrkivät tehostamaan keskinäistä yhteistoimintaansa nimenomaan myöskin puolueettomuuskysymyksen suhteen.

Nyt on Pohjoismaita totuttu tässä maanosassa pitämään - ehkä pikemminkin vaistomaisesti tietoisuuteen syöpyneenä kuin suoranaiseen asialliseen tuntemukseen perustuen -- esikuvana rauhanrakkaudesta, demokraattisesta valtiojärjestelmästä sekä terveestä ja onnellisesta yhteiskuntakehityksestä ja edistyksestä. Näitä maita katsotaan -- vertaukset olen kuullut useamman kuin yhden kerran näinä vuosina -- melkein ainoaksi todella rauhalliseksi kolkaksi Euroopassa ja niissä nähdään yksi harvoista valokohdista maailman yhä enemmän ja enemmän sotapilvien synkistämällä taivaalla. Kun nyt tämän taustan lisäksi tulee Pohjoismaiden rauhanpyrkimysten ja samanlaisten valtiollisten ihanteiden sanelema yhteistoiminta puolueettomuutensa säilyttämiseksi erillään pysymällä Eurooppaa uhkaavista ristiriidoista ja valtaryhmittymyksistä, on parallelli vedetty niiden ja Etelä-Amerikan päämäärien välille ja tavattu se kaikupohja, johon ylempänä viittasin selityksenä Pohjoismaiden yhteispolitiikan herättämälle kiinnostukselle, ymmärtämykselle ja sympatialle.

Moninaisia kertoja olen tällaisia käsityksiä kuullut, m.m. etelä-amerikkalaisilta virkaveljiltäni täällä ja muualla. Vain pari päivää ennen Washingtoniin nimitystään entinen ulkoministeri Pimentel Brandão lausui minulle julki ihailunsa Pohjoismaiden yhteispyrkimyksiä kohtaan, ja muistan myöskin kuinka eräissä viimeisistä keskusteluistamme ennen Buenos Airesista muuttoani Argentiinan entinen ulko-

ministeri Saavedra Lamas viittasi näihin seikkoihin, vieläpä lausuen toivovansa, että kosketuskohdat Pohjoismaiden ja Etelä-Amerikan maiden p.o. päämäärien välillä voisivat johtaa käytännöllisiin ilmauksiin, esimerkiksi kiinteämmän yhteistyön muodossa Genèvessä.

YINNEI
L ä h e t t i l ä s :

7.
Wahlkangas